

образовании. – 2008. – № 6. – С. 84 – 93.

3. Княженко Л. П. Инновационный стиль преподавателя. Условие его формирования / Л. П. Княженко // Высш. образование сегодня. – 2007. – № 5. – С. 68 – 71.

4. Ларионова Т. А. Личность педагога и его роль в организации инновационных процессов в системе образования / Т. А. Ларионова // Прикладная психология и психоанализ. – 2006. – № 4. – С. 85 – 91.

5. Майер В. Инновационные подходы к управлению научно-педагогическими кадрами / В. Майер // AlmaMater (Вестн. высш. школы). – 2006. – № 8. – С. 15 – 17.

6. Формирование инновационного ресурса педагогических кадров системы образования через развитие системы повышения квалификации : сб. рекомендаций. – М. : Университетская книга, 2007. – 288 с.

УДК 371.134:376.1–056.34

Л.О. Прядко

Сумський державний педагогічний університет ім. А.С. Макаренка

РАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ В СОЦІАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНОМУ ЦЕНТРІ

У статті висвітлено особливості проведення педагогічної практики в соціально-реабілітаційному центрі на кожному етапі її проходження; розкрито завдання практики, особливості її організації та діяльності студентів на кожному етапі; велику увагу приділено розкриттю методичної допомоги під час підготовки до проведення занять та організації спілкування з розумово відсталими дітьми.

В статье освещены особенности проведения педагогической практики в социально-реабилитационном центре на каждом этапе ее прохождения; раскрыты задания практики, особенности ее организации и деятельности студентов на каждом этапе; особое внимание уделено методической помощи при подготовке к проведению занятий и организации общения с умственно отсталыми детьми.

The peculiarities of conducting pedagogical practice in social-rehabilitation centre are illuminated in the article. Tasks of the practice, peculiarities of its organization and students' activities on each stage are discovered. A great attention is paid to lightening of assistance' methods under preparation to holding studies and organization of communication with people with mental disease.

Постановка проблеми. Період навчання у вищому навчальному закладі (ВНЗ) є одним із найбільш відповідальних у становленні особистості фахівця. Це час, коли формуються основні ціннісні установки, життєва позиція, ставлення до навколишньої дійсності в цілому і до своєї професії зокрема. Результатами діяльності ВНЗ має стати підготовка потенційно успішного фахівця відповідно до соціального запиту і нових вимог суспільства. Одним із засобів формування основ професійної успішності є всі види практик, які передбачені державним освітнім стандартом вищої професійної освіти.

Розвиток фахової компетентності передбачає здатність не лише віртуально або в навчальних ситуаціях відтворювати соціальний досвід, але й

здатність ефективно здійснювати професійні функції, творчо розв'язувати проблеми. У першу чергу все окреслене має проявлятися у практичному аспекті підготовки – педагогічній практиці. Ця проблема є важливою і в системі підготовки корекційного педагога. Створення інноваційних закладів вимагає перегляду підготовки фахівців.

Аналіз актуальних досліджень. Проблеми педагогічної практики привертали увагу багатьох вітчизняних та російських учених, зокрема Г.В. Гуровець, С.Д. Забрамної, І.П. Колесника, Н.І. Королько, С.П. Миронової, Н.М. Назарової, М.М. Перової, Г.С. Піонтківської, В.М. Синьова, О.А. Стребелевої, М.К. Шеремет та ін.

Проте важливі питання організації та проведення педагогічної практики в умовах сучасного реабілітаційного простору потребують удосконалення. Аналіз науково-педагогічної літератури доводить, що більшість праць із проблеми педагогічної практики присвячена медико-педагогічній практиці.

Дослідники М.М. Перова та С.Д. Забрамна розробили зміст, принципи організації та методику проведення медико-педагогічної практики, яку пропонують продовжити на третьому та п'ятому курсах. Подібна практика значно підвищує рівень та якість професійної підготовки студентів, озброює необхідними практичними вміннями та навичками для самостійної роботи у спеціальних закладах [4].

Дослідження С.П. Миронової [2] переконує, що правильна організація науково-дослідної роботи майбутніх корекційних педагогів у процесі активної практики приводить до підвищення фахової майстерності. З цією метою автор пропонує не лише практикуватися у проведенні уроків і позакласних заходів, але й ознайомлюватися з різними формами післядипломної освіти педагогів спеціальних шкіл, брати участь у засіданнях методичних об'єднань, узагальнювати практичний досвід певного закладу, готувати виступи та доповіді.

Слушною, на нашу думку, є ідея російської вченої Н.С. Стародубцевої про психолого-педагогічний та акмеологічний супроводи процесу проходження практик, який полягає у створенні ситуацій успіху у студентів з метою формування тенденції очікування успіхів і вироблення мотивації до діяльності. Ця ідея є дуже актуальною, особливо для майбутніх корекційних педагогів, під час їх підготовки до роботи в соціально-реабілітаційному центрі. Дуже важко майбутнім фахівцям на початку практики помітити ті мізерні зрушення хоча б часткової компенсації дефектів дітей із помірним та важким ступенями

розумової відсталості.

Мета статті – висвітлити завдання, особливості проведення педагогічної практики в соціально-реабілітаційному центрі на кожному етапі та розкрити методичну допомогу.

Виклад основного матеріалу. Педагогічна практика в соціально-реабілітаційному центрі як форма професійного навчання у ВНЗ спрямована на практичне пізнання закономірностей і принципів діяльності, на реалізацію їх у процесі практичної діяльності в соціально-реабілітаційному центрі, а також на здійснення одночасно навчання, розвитку і корекції в їх органічній єдності. Якщо у процесі теоретичного навчання фахові дисципліни вивчаються нарізно, то у практичній роботі ці знання переводяться на мову практичних дій, на цілеспрямоване вирішення конкретних практичних завдань. Знання стають життєво необхідними, особистісно значущими, набувають практичного сенсу.

Визначаючи завдання практики, ми виходили із загальних положень проведення педагогічної практики взагалі та практик у реабілітаційних центрах зокрема, які склали викладачі кафедри корекційної психопедагогіки (олігофренопедагогіки) НПУ імені М.П. Драгоманова. Уважаємо за потрібне її вдосконалити.

Завдання педагогічної практики в соціально-реабілітаційному центрі:

- виховання професійно значущих якостей особистості корекційного педагога соціально-реабілітаційного центру, потреби у педагогічному самовдосконаленні; стійкого інтересу і любові до професії корекційного педагога;
- формування гуманістичного світогляду фахівця, який сприймає і розуміє проблеми дітей із помірним та важким ступенями розумової відсталості;
- закріплення, поглиблення і збагачення психолого-педагогічних і фахових знань у процесі їх використання під час вирішення конкретних корекційно-реабілітаційних завдань;
- формування і розвиток професійних умінь і навичок діагностики, планування, моніторингу корекційно-реабілітаційної роботи;
- вироблення творчого, дослідницького підходу до діяльності корекційного педагога соціально-реабілітаційного центру;
- залучення майбутніх корекційних педагогів до реальних актуальних проблем професійної діяльності;
- надання допомоги соціально-реабілітаційним центрам у вирішенні завдань соціалізації, персоналізації та автономізації дітей, які відвідують заклад;

– виховання у студентів бажання до постійного накопичення та поширення фахових знань, удосконалення своїх педагогічних здібностей та педагогічної майстерності.

Для того щоб педагогічна практика в соціально-реабілітаційному центрі відбулась успішно і дала втіху, студентам необхідно визначити ефективні умови її здійснення на кожному етапі.

Зважаючи на вищевикладене, висвітliamo особливості етапів організації студентів та керівництва їх діяльністю під час проходження педагогічної практики в соціально-реабілітаційному центрі.

На **настановній конференції** майбутні корекційні педагоги були ознайомлені із завданнями, організацією, базою проходження практики, її змістом.

Для того, щоб вони могли краще ознайомитися з новітньою літературою, була організована виставка. Тут знаходились також перелік рекомендованої літератури, зразки методичних посібників для формування у дітей мотивації до співробітництва з дорослими, уявлень про себе серед оточуючих, початкових уявлень про простір і час, комунікативних умінь, розвитку і збагачення сенсорного досвіду. Студенти отримали методичні рекомендації щодо оформлення документації. Особлива увага була звернена на ті аспекти, які необхідно було відобразити у щоденнику практиканта під час спостереження за здійсненням корекційно-реабілітаційної роботи:

- діяльність корекційного педагога (його знання, педагогічні вміння);
- організація діяльності дітей (установлення емоційного контакту з дітьми, організація уваги на наступний вид діяльності, регуляція соціальної поведінки, заохочення дітей, підтримання уваги використанням доцільних засобів навчання);
- пропозиції щодо вдосконалення корекційно-реабілітаційних занять.

Під час **ознайомлювальної роботи** на основному етапі особлива увага студентів зосереджувалась на залученні занять корекційних педагогів-практиків. При цьому досвідчені колеги розповідали майбутнім корекційним педагогам про те, якою була їх підготовка до занять. Висвітлювалася система роботи у групі і наявні труднощі під час роботи з дітьми, які мають помірний чи важкий ступені розумової відсталості, обговорювалися засоби навчання. Таке обговорення сприяло розвитку професійної свідомості у студентів та кращому осмисленню і баченню теоретичних і методичних проблем.

Отже, після такого ґрунтовного ознайомлення у студентів почали

виникати питання щодо використання дидактичних посібників на занятті, організації роботи з дітьми, які не володіють мовленням, складання конспектів занять. З цією метою обгрунтована необхідність проведення методичних семінарів, які б сприяли поглиблення знань і вмінь студентів.

Для студентів були проведені методичні семінари відповідно до їх запитів: “Організація корекційного середовища у соціально-реабілітаційному центрі”; “Особливості корекційно-реабілітаційної роботи з дітьми, які мають тяжкі вади мовлення”; “Особливості планування занять у соціально-реабілітаційному центрі”.

При цьому ми використовували такі методи: дискусії, бесіди, огляд періодичної літератури та окремих науково-педагогічних статей. До проведення таких методичних семінарів ми залучали й корекційних педагогів-практиків, які обмінювалися досвідом із зазначених питань та висловлювали свої пропозиції відносно можливостей соціальної адаптації дітей з помірним та важким ступенями розумової відсталості.

Під час підготовки до пробних занять у майбутніх корекційних педагогів виникали ті самі питання, які були пов’язані із тактикою педагогічного вибору, що визначається конкретними завданнями з урахуванням індивідуальних можливостей дітей, розумінням того, що в певний момент є важливим для поступального розвитку конкретної дитини. Такі проблеми є цілком виправданими, оскільки “таких дітей у прямому смислі слова педагог веде за руку, його мета – співпрацювати, допомагати дитині оволодівати доступними знаннями” [3, 18].

У процесі проходження соціально-реабілітаційної практики проводилися виробничі наради педагогічного персоналу соціально-реабілітаційного центру і студентів. Практики, які виступали, відзначали сильні і слабкі сторони діяльності практикантів, указуючи на шляхи виправлення недоліків, розкривали найбільш доцільні форми і методи керівництва роботою студентів.

Велике значення під час удосконалення методичного рівня студентів має колективний аналіз проведення занять. До обговорення залучалися майбутні корекційні педагоги та методисти. Воно здійснювалось за єдиною схемою, яка поєднувала загальнодидактичний, психологічний та методичний аспекти аналізу. Під час обговорення увага зверталася на зміст заняття (доступність, актуальність, урахування типологічних особливостей дітей, використання корекційних можливостей матеріалу); організацію (урахування принципів методів і прийомів

роботи з дітьми, які мають помірний і важкий ступені розумової відсталості, установлення емоційного контакту, доцільне використання елементів повторення, закріплення, установлення міжособистісних зв'язків у групі); поведінку студента на занятті, його взаємодію з дітьми (знання індивідуальних і типологічних особливостей, рівня розвитку педагогічних умінь); мовлення студента на занятті (точність, виразність, чіткість).

У процесі такого аналізу дуже важливою є правильна оцінка студентом своєї роботи, уміння самостійно аналізувати власні можливості як педагога.

Узагальнюючи вищевикладене, раціоналізацію педагогічної практики подано схематично.

Схема 1. Етапи педагогічної практики в соціально-реабілітаційному центрі

З метою з'ясування ставлення до розумово відсталих дітей з помірним і важким ступенями залежно від тривалості знайомства ми використали методику А.Н. Лутошкіна “Кольороопис” [1]. Сутність цієї методики полягає у тому, що студенти у щоденниках з практики роблять позначення чотирьох певних кольорів (червоний, помаранчевий, чорний і білий) протягом усіх етапів практики. Якщо працювати подобається, то студент у щоденнику відзначає цей день червоним кольором, якщо більше подобається, ніж не подобається, – помаранчевим, якщо не подобається – чорним, якщо не змогли визначитися – білим. Дослідження засвідчило такі результати (табл. 1).

Таблиця 1

**Ставлення до роботи з розумово відсталими дітьми, які мають
помірний та важкий ступені**

№ №	Параметри дослідження	Етапи проходження практики		
		Підготовчий етап (%)	Основний етап (%)	Заключний етап (%)
11.	Подобається (червоний колір)	25	50	56
22.	Більше подобається, ніж не подобається (помаранчевий колір)	45	45	40
33.	Не змогли визначитися (білий колір)	24	4	4
44.	Не подобається (чорний колір)	6	1	—

Таким чином, ставлення студентів до розумово відсталих дітей покращується зі зміною етапів, хоча спочатку воно було на належному рівні. Це пов'язано, на нашу думку, з правильною організацією їх діяльності і постійним супроводом. Певною мірою така співпраця зі студентами на практиці є акмеологічною підтримкою, оскільки впливала на: підвищення повноцінного професійного розвитку особистості, її професійну самореалізацію; сприяння досягненню професійної стійкості; створення ситуацій успіху з метою формування у студентів тенденції до очікування успіхів у професійній діяльності; озброєння знаннями і технологіями, які уможливають успішну самореалізацію в обраній сфері; створення психологічно комфортних умов для досягнення успіху у професійній діяльності.

На заключному етапі зі студентами була проведена підсумкова конференція, яка дала змогу зробити висновки про теоретичну і практичну підготовку майбутніх корекційних педагогів до корекційно-реабілітаційної роботи в соціально-реабілітаційному центрі і визначити заходи щодо

вдосконалення практики.

Для підвищення ефективності конференції та кращої можливості подання результатів студенти оформили стіннівку, де розмістили фотографії, що відображають різні форми роботи, зробили відеозапис заходу, проаналізували його і виступили зі звітами.

Висновки. Повсякденне спілкування майбутніх фахівців із дітьми, поступове їх “упізнавання” закріплюють і розвивають любов і інтерес до дітей, породжують захопленість педагогічною діяльністю, дозволяють усвідомити себе корекційним педагогом, набуті досвіду самостійно розв’язувати актуальні проблеми корекційно-реабілітаційного процесу в конкретних умовах. Особливого значення набуває проведення методичних семінарів, виробничих нарад та створення успіху у студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абдуллина О. А. Педагогическая практика студентов. / О. А. Абдуллина, Н. Н. Загрякина – М. : Просвещение. 1989. – 175 с.
2. Миронова С. П. Підготовка вчителів до корекційної роботи в системі освіти дітей з вадами інтелекту : монографія. / С. П. Миронова – Кам’янець-Подільський : Абетка-Нова, 2007. – 304 с.
3. Обучение детей с выраженным недоразвитием интеллекта : программно-методические материалы / [под ред. И. М. Бгажноковой]. – М. : ВЛАДОС. 2007. – 181 с.
4. Перова М. Н. Содержание, организация и методика проведения медико-педагогической практики на отделении олигофренопедагогики дефектологических факультетов / М. Н. Перова, С. Д. Забрамная // Дефектология. – 1984. – № 2. – С. 73 – 77.
5. Синьов В. М. Розумова відсталість як педагогічна проблема : навчальний посібник. – К., 2007 – 114 с.
6. Стародубцева Н. С. Психолого-педагогическое и акмеологическое сопровождение процесса прохождения практики / Н. С. Стародубцева // Актуальные психолого-педагогические проблемы подготовки специалиста : сб. науч. тр. / Стерлитамак. гос. пед. академия. – Уфа : ГИЛЕМ, 2005. – С. 354 – 359.